

از: دکتر مهدی امانی

بمناسبت یادواره آلفرد سووی

آنچه که شاگردان آلفرد سووی در محضر درس او می‌آموختند فقط دانش محقق نبود بلکه خرد و جهان بینی و بصیرت بود. تمامی دانشجویان و شاگردان او، چه در کلژ دو قرانس، چه در مدرسه علوم سیاسی و چه در انستیتوی دموگرافی در این جمله همداستانند.

جمعیت شناسان محض و باصطلاح ارتودوکس از هر کشور با کتب و آثار او در این زمینه مستقیماً تماس و آشنایی دارند. لیکن جهان بینی او از امر "انسان و جامعه" به چهار چوب بسته و خشک جمعیت شناسی محدود نمی‌شود. او اولین کسی بود که علم جمعیت را به نحوی فراگیر و متضمن بسیاری علوم دیگر پایه گذاری کرد. در نظر او دموگرافی یکی از علوم تشکیل دهنده علم جمعیت است. حضور و وجود عامل جمعیت در زمان و مکان و در قلمروی که با جامعه انسانی پیوندی دارد مدنظر اوست. اولین اثرش بنام "رساله در باب وضعیت و پیش بینی اقتصادی" به سال ۱۹۳۸ انتشار یافت و

آخرین آن در سال ۱۹۹۰ تحت عنوان " افسانه‌های قرن " ۵۲ سال اولین اثر و آخرین اثر او را از یکدیگر جدا می‌سازد لیکن آهنگ کوشش او در تفکر و نگارش به میزان سالی بیش از یک کتاب مداومت دارد و قرار داده‌ها و قوانین شغلی - اجتماعی برای او تاریخی (مثل مقاطع دیگر زمان و تقویم) بیش نیست.

آلفردسوی که در سال ۱۸۹۸ در فرانسه در منطقه پیرنه شرقی چشم به جهان گشود در سال ۱۹۶۳ بایستی قاعدتاً زندگی بازنشستگی را آغاز می‌کرد. لیکن تا این سال فقط ۲۵ کتاب از کل کتابهای خویش را (۵۶ جلد) نگاشته است. به عبارت دیگر از ۱۹۳۸ تا ۱۹۶۳ در طول ۲۵ سال حدود ۲۵ اثر منتشر ساخته در حالیکه طی ۲۷ سالی که از عمر او باقی مانده (تا ۱۹۹۰) ۳۱ کتاب از او به جهان عرضه می‌گردد. عظیم‌ترین اثر آکادمیک او بنام " نظریه عمومی جمعیت " در دو جلد (جلد اول: اقتصاد و رشد - جلد دوم: زندگی جمعیتها) در سن ۶۵ سالگی او به انتشار نهایی رسید. این کتاب که برای جمعیت‌شناسان جهان در حکم مرجع و مدرک همیشگی وقایع است به اغلب زبانهای زنده علمی جهان از فرانسه ترجمه گردیده و نزد اهل فن در سراسر جهان به عنوان " یک کتاب مرجع جمعیت شناسی " شناخته می‌شود و همیشه مورد مراجعه است.

در ۱۹۲۰ در امتحان ورودی پلی تکنیک و سپس در ۱۹۲۲ در آزمایش آمار عمومی فرانسه موفق می‌گردد لیکن علیرغم این دو مرحله بزرگ توفیق تحصیلی به مشاغل و حرف متفاوت و کوچک موقتی می‌پردازد: لوله کشی - مأمور هتل - مانکن خیاطی - انگور چینی - روگبی - اسب سواری - سینما...

در اوایل سالهای ۳۰ به همراه تربستیان برنارد در دو روزنامه " لوماتن " و " لوپتی ژورنال " به فعالیت مطبوعاتی می‌پردازد. در سال ۱۹۳۲ با مارت لایره ازدواج می‌کند که تا پایان در کنار یکدیگر می‌مانند و حاصل این پیوند دختری است بنام آن.

در سال ۱۹۳۶ ظهور جنبش " جناح ملی " او را چندان به خوش بینی سوق نمی‌دهد. در همین زمینه آلفردسوی می‌نویسد:

" لئون بلرم از هوش برخوردار است، اما نسبت به حقایق جاهل است. "

در همین سال سووی با استحکام و یقین اظهار می‌دارد که سیاست دولت فرانسه بیش از دو سال دوام نمی‌آورد و به شکست منجر می‌شود و سپس اضافه می‌کند که واقعه جنبش و سیاست سوسیالیستی همیشه دارای عمر دو ساله است و بالاخره در این دوران پایان سالهای ۳۰ " هفته چهل ساعت کار " را نا بهنگام، نابجا می‌خواند و آنرا یکی از علل تنزل تولید تسلیحات فرانسه و شکست آن کشور می‌داند.

در سال ۱۹۳۸ پل رنو وزیر دارایی وقت فرانسه از او جهت تهیه لوايح و مقررات دعوت بعمل می‌آورد با اینکه این مقررات یک سلسله موج بدبینی را در بین احزاب و افکار عمومی آن زمان فرانسه موجب می‌گردد لیکن ثمرات مساعی آلفرد سووی در نگارش این مقررات در مدتی قلیل بصورت تثبیت سطح قیمت‌ها، تنزل بیکاری و تجدید فعالیت و تولید صنعتی آشکار می‌شود.

پس از آغاز جنگ و شکست فرانسه سووی در مرکز آمار فرانسه دو فعالیت مهم آماری - اقتصادی را آغاز می‌کند:

۱- بررسی قیمت تمام شده و نتایج اقتصادی اشغال فرانسه.

۲- انتشار اطلاعیه‌های منظم و نیمه مخفی درباره تحول جنگ علیه‌رغم اشغال کشور.

در سال ۱۹۴۵ در پایان جنگ آلفرد سووی به سمت دبیر کل امور مربوط به خانواده و جمعیت فرانسه منسوب می‌شود و سپس ریاست انستیتوی ملی مطالعات دموگرافیک فرانسه را بعهده می‌گیرد و همزمان با این مسئولیت مجله معروف و جهانی " جمعیت " (ارگان مؤسسه اخیرالذکر) را تأسیس می‌کند. این مسئولیت‌های سنگین مانع از همکاری اقتصادی و اجتماعی او با ژان مونه (پایه‌گذار اروپای متحد) در کمیساریای برنامه‌ریزی فرانسه نمی‌شود و هم اوست که در این مقام به دولت نسبت به عواقب سوء تصاعد بی‌منطق مزدها، قیمت محصولات کشاورزی، صنعتی و بازرگانی هشدار می‌دهد.

چندی بعد تحسین و ارج‌گزاری خویش را نسبت به پیرماندس فرانس ابراز می‌دارد و درباره وی مینگارد: " تنها مرد سیاسی بزرگ فرانسه پس از جنگ هم‌مطراز با ژنرال دوگل... "

در سال ۱۹۴۷ آلفرد سووی به سمت عضو شورای عالی اجتماعی و اقتصادی فرانسه منصوب می‌گردد و در همین سال نمایندگی فرانسه در کمیسیون سازمان ملل نیز بعهده او واگذار می‌شود که این سمت را تا سال ۱۹۷۸ حفظ می‌کند.

سووی اولین جمعیت شناس و اقتصاددان فرانسه است که بطور جدی به هشدار مقامات دولتی نسبت به ستالخوردگی جمعیت فرانسه در نتیجه تقلیل موالید می‌پردازد و دولت مردان فرانسه را به استقبال از جوانان و جوان گرایبی جمعیت کشور تشویق می‌کند. در ۱۹۵۹ آلفرد سووی به عنوان استاد کرسی جمعیت شناسی کلژ دو فرانس منصوب می‌گردد (نگارنده افتخار شاگردی او را در کلژ دو فرانس داشته و محضر او را در این بنیاد علمی درک کرده است).

این استاد گرانقدر فقط به اقتصاد، جمعیت شناسی و آمار نمی‌پرداخت بلکه در زمینه ادبیات و تأثیر نیز دستی داشت و نوشته‌هایی از وی در این زمینه وجود دارد. او دوست نزدیک تریستان برنارد و ژاک تاتی بود و اشعار بل والری را از لحاظ آوایی و هم آهنگی بررسی و تجزیه و تحلیل کرد. در علاقه او به مطبوعات این مطلب قابل ذکر است که مدت ده سال جدول کلمات متقاطع مجله معروف اکسپرس را تهیه و تنظیم می‌کرد. توجه او به ورزش از موارد بسیار نادر و پر معنی است، زیرا که از سن ده سالگی تا ۷۲ سالگی با علاقه و کارایی به روگبی، اسب سواری، دوچرخه سواری و اسکی پرداخته است. او با دید فلسفی و زیست‌گرایی به ورزش می‌پرداخت و آنرا عاملی اساسی برای سلامت و کارایی فکر می‌دانست.

در پایان اتوبیوگرافی خود خطاب به جوانان می‌نویسد:

"از احترام گذاری مفرط نسبت به پیران خودداری کنید، احترام یعنی فاصله و دوری و در نهایت جدایی و تنهایی... از پیران بیم نداشته باشید... پیری مسری و قابل اشاعه نیست.

پیری خود هیچ نیست، آنچه مشکل و غم آورست مشاهده دیگران است که بتدریج پیر می‌شوند."

مجلات و مطبوعاتی که قلم سووی را گرامی داشته‌اند پرشمارند از آنجمله: اقتصاد سیاسی، اروپای نو، حقوق اجتماعی، گسترش جمعیت، ابرواتور، اکسپرس و بالاخره لوموند.

اصطلاح عالم گیر و پر معنی "جهان سوم" از آلفرد سووی است. وی در مقاله‌ای که در شماره ۱۱۸ مورخ ۱۴ اوت ۱۹۵۲ مجله معروف ابرواتور نگاشت اصطلاح فوق را ابداع کرد.

جمله‌ای که این کلمه مرکب را در بر داشت چنین بود:

"زیرا که بالاخره این جهان سوم فراموش شده، استثمار شده و تحقیر شده می‌خواهد برای خود جایی و مقامی داشته و به حساب آید..."

وی کتاب دوست و نگهدارنده کتب قدیمی و پر ارزش بود.

در کتابخانه شخصی خود نزدیک به تمامی کتب مهم مربوط به مسائل جمعیتی منتشره طی دو قرن اخیر را گردآورده بود.

اما در کنار این کتب که حقایق شمارشی و جدی جوامع را در برداشت تعدادی قابل توجه از کتب و آثار مربوط به بذله‌گویی و لطیفه‌سرایی و نیش و نوش را نیز فراهم آورده بود. این استاد کلژدو فرانس و مشاور بزرگترین مردان سیاسی (طی ۶۰ سال) مهلتها با کلاه بره ساده و با یک موتور سیکلت کوچک (سولکس) در کوچه‌های شهر پاریس نقل مکان می‌کرد. با تمام اهمیت و عظمت جهانی که از آن برخوردار بود بیشتر به دوستی با ژاک تاتی و داشتن نقش کوچکی در اکیپ روگبی افتخار می‌کرد و بر خود می‌بالید. در سال ۱۹۸۸ در نود سالگی کتاب معروف خود: "در منابع نیش و نوش" را نگاشت که نگاهی تازه و بدیع به این امر اجتماعی و روانی است. از تمام مردان سیاسی فرانسه فقط پل‌رنو و پیر ماندس فرانس گفته‌ها و نوشته‌هایش گوش فرا دادند بدون آنکه بدان عمل کنند. سایر مردان سیاسی فرانسه در حال احترام و مودبانه از او دوری می‌جستند زیرا که از بی‌پردگی و حقایق گفته‌هایش بیم داشتند. در مسائل اقتصادی - اجتماعی بطور متوسط در یک فاصله چهل ساله صدق افکار و درستی عقاید و

پیش بینی‌های او آشکار می‌گردید. در مباحث اقتصادی و اجتماعی افکار متحجروکلاسیک را دور می‌ریخت و راه‌های عملی و فوری را پیش راه می‌نهاد. هم او بود که در سالهای ۱۹۵۰ با پائین آوردن سن بازنشستگی، که به تصور برخی مسئولان اقتصادی منتج به تقلیل بیکاری می‌توانست بشود، مخالفت کرد.

او معتقد بود که نقش و هدایت اقتصاد فقط ایجاد کار نیست بلکه ارضاء نیازمندیهای بشر است و این نقش دوم است که با تحقق آن نقش و هدف اول بخودی خود حاصل می‌آید. او در نوشته‌هایش ترس از ماشینیزم و اتوماسیون را زائل می‌کند و بر اثبات این امر می‌کوشد که ماشینیزم و اتوماسیون مشاغل و فعالیت‌های جدید بيشماری را بوجود می‌آورند و در نهایت در این جریان بیکاری تقلیل می‌یابد جریانی که لازمه‌اش باز آموزی نوآوری و مبارزه با تحجر آموزشی است و این نوآوری را جوانان می‌توانند دامن زنند و سالخوردگان را نیز به سلک خود بکشانند.

تقریباً همزمان با دانشجویانش در محل کار خود حاضر می‌شد و معمولاً آخرین نفری بود که با دربان پیر مؤسسه خداحافظی می‌کرد.

یادش گرامی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی